

Mihai Adrian Hotca

GÂNDURI DIN AFARA **COLIVIEI**

Universul Juridic

București

- 2023 -

Cuprins

Argument 13

Gânduri din afara coliviei..... 15

Despre ABC-ul vieții (în loc de introducere)..... 15

Capitolul I

Despre democrație, stat de drept și alte

chestiuni politice..... 21

1. Sistemul ticăloșit și statul paralel – mit sau adevăr?..... 21

2. Oamenii politici sunt oglinda societății, la scară micșorată vs. Tu ce faci pentru țară?..... 26

3. Democrația fără statul de drept: o altfel de dictatură 29

4. Cât de *machiavelic* și cât de actual este Niccolò Machiavelli? 32

5. Beția sau mirajul puterii 40

6. Societatea deschisă – răul cel mai mic 45

7. Partidele politice – organizații anacronice?..... 53

8. Politica – o activitate *pro bono publico*? 55

9. Democrația: dictatura unei părți dintre cei care votează 56

10. Dictatorii, ipocrizia, determinarea, viclenia și cruzimea 60

11. Culegătorii de scame 63

Capitolul al II-lea

Despre unele virtuți și defecte..... 65

1. Empatia și indiferența în relațiile sociale 65

2. Despre aroganță, ignoranță și modestie 70

2.1. Aroganța și ignoranța..... 70

2.2. Aroganța și modestia..... 72

3. Discreția și indiscreția..... 76

4. Invidia și admirația 79

5. Incompetența și prostia	80
6. Diada contrariilor	85
7. Mândria modestiei	88
8. Efectul contagios al faptelor bune și faptelor reprobabile	90
9. Și bogații plâng câteodată... sau mai des.....	91
10. Autosuficiența sau <i>eu știu mai bine!</i>	93
11. Bârfa noastră cea de toate zilele	95
12. <i>Multa non sed multum</i>	98
13. Un pic de altruism nu strică	99

Capitolul al III-lea

Despre repere și iluzii	103
1. Atenția, scopul și indiferența	103
2. Rolul intuiției și al chibzuirii în actul decizional	107
3. Vremea când trebuie să renunți la funcție.....	111
4. Între a privi viața în oglinda retrovizoare și a privi viața prin parbriz.....	112
5. Robert Lanza. Biocentrismul sau moartea ca o iluzie...	115
6. Mitul cutiei (urciorului) Pandorei și mesajul acesteia...	117
7. Cercul vicios al scepticismului, pesimismului și autovictimizării	119
8. Este civilizația ca un furnir sau ca o coajă de portocală?.....	121
9. Pretextul și motivul.....	125
10. Viața și liberul-arbitru	129
11. Despre efectul de halou sau aparențele înșelătoare ...	132
12. Unde-i minte multă e și... mult ridicol!.....	135
13. Zâmbetul trist.....	137

Capitolul al IV-lea

Despre paradigme sociale	139
1. Mitul patului procustian, reflectat în aforismele lui Taleb	139
2. <i>Out of the box</i>	142

Cuprins

3. De la <i>cultura de tip hit sau bestseller</i> la <i>cultura nișei</i> ...	144
4. Corupția. Cauze, efecte și remedii.....	146
4.1. Preambul	146
4.2. Scurtă introducere privind corupția	147
4.3. Câteva aspecte despre cauzele corupției	149
4.4. Efectele corupției	152
4.5. Câteva posibile remedii	153
5. Despre efectul de turmă	155
6. Sabia lui Damocles și stresul responsabilității publice..	158
7. Arta de a trăi viața cu sens.....	160
8. Pe repede înainte? Stop joc, merităm o pauză!	164
9. Să privim în jur fără mânie, dar cu atenție!	167
10. Ruleta rusească, zarurile și viața.....	169
11. Despre curajul, lașitatea și frica din fiecare zi.....	171
12. Zâmbiți, vă rog!	175
13. Distanța de la sublim la ridicol.....	178
14. Drumul spre succes este presărat cu eșecuri.....	179
15. Știm și la ce ne ajută că știm?	184
16. Despre măreția lucrurilor simple	188

Capitolul al V-lea

Zgârieturi pe suprafața psihologiei	192
1. Temperamentul, caracterul, aptitudinile speciale și inteligența – elementele esențiale ale personalității omului	192
2. De unde vine motivația și cât de actual este sistemul recompensă-sanctiune?.....	198
3. Paradoxul Stockdale și reziliența	203
4. Disonanța cognitivă sau despre obediența față de propria conduită	206
5. Efectul Picasso și disonanța cognitivă.....	208
6. Complexele și frustrările profesionale	211
7. De ce râd oamenii?.....	215

Capitolul al VI-lea

Logica și retorica în comunicare	217
1. Logica în comunicare	219
1.1. Scurtă introducere	219
1.2. Ce este logica?	220
1.3. Extensiunea și intensiunea termenilor	221
1.4. Raporturile logice între termeni	224
1.5. Definiția generică (prin gen proxim și diferență specifică)	228
1.6. Greșeli în definirea și clasificarea termenilor sau noțiunilor	228
1.7. Propozițiile și raționamentele logice	230
1.8. Erori logice – sofisme și paralogisme	231
2. Retorica în comunicare	241

Capitolul al VII-lea

De unde venim și încotro mergem	255
1. Va avea omul destinul dinozaurilor?	255
2. Prezentul permanent	258
3. Deformarea trecutului	261
4. Pe vremea mea	263
5. Ce este omul?	266
6. Să nu faci degeaba umbră pământului!	267
7. Este necesar un restart social?	269
8. Cum va arăta societatea peste 10-20 de ani?	271
9. Inteligența artificială și pericolele asociate acesteia	276
10. De unde venim și încotro mergem?	280
11. Este omul un procesor învechit sau are nevoie de un alt sistem de operare?	281
12. Impactul inteligenței artificiale în viața socială	284

Capitolul al VIII-lea

Omul, societatea și economia	292
1. Despre conflicte, concurență și colaborare	292
2. De la <i>senina</i> armonie la <i>neliniștitul</i> haos	295

Cuprins

3. Să nu tragem în întreprinzătorii!	300
4. Cursa nebună a creșterii economice	302
5. Costul ascuns al gratuităților	305
6. Relativitatea câștigului sau a pierderii	308
7. Despre cunoașterea slăbiciunilor și virtuților consumatorului sau economia comportamentală.....	311
8. Mirajul publicității	313
9. Cumpărăm, comparăm sau ne comparăm	315
10. Integritatea în afaceri – element esențial al succesului economic	317
11. Câteva aspecte privind blockchainul și criptomonedele	322
12. Supraspecializare sau pregătire generală?	325
13. Gastronomia economică (a afacerilor)	326
14. Economia, jungla și natura	330

Capitolul al IX-lea

Legalitatea, moralitatea și societatea	336
1. Moralitatea și legalitatea.....	336
2. BIG BROTHER (FRATELE CEL MARE) – personaj fictiv sau există și stă cu ochii pe noi?	341
3. Oamenii de ispravă și faptele lor	344
4. Despre egalitate și echitate sau cai și vrăbiuțe.....	348
5. Despre respectul și disprețul față de lege.....	350
6. <i>Errare humanum est</i> sau a greși este omenește	352
7. Armonizarea intereselor sociale – lege morală supremă ..	355
8. Diada bine-rău	359

Capitolul al X-lea

Despre epifenomene și cauzalitate	362
1. Despre epifenomene, reflexul condiționat al lui Pavlov și capcanele acestora	362
2. Despre erostratism sau vanitatea răufăcătorilor	364

3. Viața ca un joc de noroc	366
4. Efectul dominoului	370
5. Mergi pe unde nu s-a mai călcat și lasă o urmă!	373
6. Unde dai și unde crapă (paradoxul sau efectul fluturelui)	374
7. Capcana (eroarea) predicțiilor despre trecut	377

Capitolul al XI-lea

Despre unele adicții	382
1. Adicția (dependența) față de venitul lunar	382
2. Dependența față de fotbal	384
3. Efectul adictiv al rețelelor sau sistemelor informatice....	387

Capitolul al XII-lea

Dileme și paradoxuri	392
1. Paradoxul apei.....	392
2. Paradoxul bărbierului.....	394
3. Dilema prizonierului	396
4. Dilema măgarului	398
5. Paradoxul și legile ipocriziei	401
6. Paradoxul adolescentului, apatia față de maturizare și fenomenul Peter Pan	404
7. Paradoxul omului postmodern: pierde timpul degeaba	407

Capitolul al XIII-lea

Relaționarea	410
1. Considerații despre limbajul trupului.....	410
2. Suntem ceea ce gândim?	413
3. Avalanșa informațiilor.....	414
4. Fiecare om este egal cu el însuși!	416
5. Eroarea narativă.....	419

Capitolul al XIV-lea

Profiluri sociale	422
1. De ce toate mi se întâmplă numai mie?	422
2. Consumatorul și alegătorul – protagoniști ai scenei societății contemporane.....	425
3. Novicele și specialistul.....	427
4. Eroii, gloria și uitarea învinșilor sau anonimilor	428
5. Suntem suma relațiilor noastre	431
6. Despre spiritul creativ al copiilor sau cum să evităm corsetele sociale	433
7. Conștiința, conștiința, inteligența umană, inteligența artificială și inteligența mixtă	434
8. Viața între momentul rostirii cuvintelor „mama” și „rămas-bun”	439
9. Până la urmă... stilul chiar contează	441
10. Există o ciocnire a generațiilor?	443
11. Oamenii care nu au în vocabular expresia „nu știu” ..	447
12. Despre efectele etichetelor sociale.....	449

Capitolul al XV-lea

Abordări și perspective	453
1. Viața ca o matrioșka	453
2. Oare pâinea cu unt cade întotdeauna cu partea unsă pe suprafața de contact? Contează?.....	455
3. Adevărata măsură a vieții.....	457
4. Nu-i loc sub soare fără griji și nici loc la umbră fără risc!	458
5. Azvârlitorul de vină	460
6. Azi am în agendă să nu fac nimic	462
7. Cine țipă mai tare... are dreptate?	466

Capitolul al XVI-lea

Despre justiție, responsabilitate publică și factori

perturbatori în activitatea judiciară	468
1. Judecata lui Cambyses și sabia lui Damocles	468
2. Despre nevoia de a tăia nodul gordian.....	470
3. <i>Advocatus diaboli vs. advocatus dei</i>	473
4. Efectul de <i>noise</i> și <i>biasurile</i> – defecte ale gândirii – prezente în activitatea judiciară	476
5. (Pre)judecata de apoi.....	483
6. Ceapa, avocații și afinitatea profesională.....	485

Capitolul al XVII-lea

Despre crize, situații dificile și impredictibilitate.....

1. Impredictibilul lovește orbește, așa cum îi stă lui bine	490
2. Despre imunitate, impredictibilitate și coronavirusul SARS-CoV-2	493
3. Diagnostic și tratament în vreme de criză.....	498
4. Hazardul și capriciile Fortunei	503

Capitolul I

Despre democrație, stat de drept și alte chestiuni politice

1. Sistemul ticăloșit și statul paralel – mit sau adevăr?

În contextul vizitei pe care Bill Gates a efectuat-o în România în cursul anului 2007, a circulat o glumă cinică referitoare la obiectul discuției dintre acesta și președintele României din acel moment, Traian Băsescu. Cu prilejul acelei vizite, Traian Băsescu l-a decorat pe cofondatorul companiei Microsoft cu ordinul național Steaua României în grad de comandor¹.

Este relativ cunoscut faptul că motivul principal al vizitei lui Bill Gates în România l-a constituit lansarea unui nou sistem de operare (Windows Vista), produs de compania Microsoft. Povestea apocrifă spune că după ce Bill Gates i-a explicat președintelui Traian Băsescu că acest sistem de operare are multe aplicații creative de utilizare a programelor informatice și că este „*cel mai sigur*” dintre sistemele produse până la acea vreme, a venit replica fostului președinte al României, care i-a răspuns celebrului Bill Gates astfel: „*În România există un sistem de operare mai sigur decât sistemul Windows Vista: **sistemul ticăloșit***”.

Scurta poveste apocrifă² de mai sus se bazează de fapt pe împrejurarea că sintagma **sistem ticăloșit**, folosită de fostul președinte al României, fusese popularizată de acesta înainte de întâlnirea cu Bill Gates. Foarte probabil că expresia citată mai sus nu a fost rostită de Băsescu în fața omului de afaceri

¹ Ceremonia a avut loc la inaugurarea Centrului Global de Suport Tehnic al Microsoft de la București, în februarie 2007.

² Scornită, inventată.

american, ci a fost pusă în gura acestuia, posibil de un om care a vrut să spună, printr-o scurtă replică cinică, ceva ce nu ar fi avut același impact într-o altă modalitate de comunicare. Într-adevăr, sunt lucruri serioase care, dacă sunt rostite pe un ton sobru sau specific, nu au efectul scontat de către cel care le transmite, dar dacă sunt spuse prin intermediul unei replici ironice sau metafore, scopul urmărit este atins, nu de puține ori, mult mai facil.

Revenind la subiectul anunțat prin titlu, respectiv dacă este adevărat sau fals (mit) că există state cu **sisteme politice ticăloșite**, se cuvine *ab initio* să facem o delimitare a acestora în două categorii de state: democratice și nedemocratice. În țări precum Statele Unite ale Americii (SUA), statele din UE, Japonia și în altele, care se bazează pe regimuri democratice efective (reale, nu declarate), este foarte greu de susținut teza că sistemul puterii ar fi ticăloșit (integral sau în mod substanțial). Existența unui **sistem integral sau substanțial ticăloșit** este un mit dacă ne referim la țările democratice de mai sus, dar consider că un sâmbure de adevăr totuși există.

De exemplu, în SUA s-a discutat despre implicarea sistemului puterii în alegerile prezidențiale (din 2016), prin susținerea unuia dintre cei doi candidați (Donald Trump), fără ca eventuala denaturare a rezultatului votului să fi fost dovedită.

Examinând cu detașare modul cum funcționează sistemele puterii în statele cu democrație consolidată, pe baza datelor publice, se poate constata că anumiți funcționari publici, cu diferite ranguri decizionale în aparatul de stat, din dorința de a-și păstra posturile ori din alte rațiuni, se implică mai mult sau mai puțin în jocul politic, participând nelegal la *urzeala tronurilor*. De pildă, prin folosirea unor instituții pentru *anihilarea sau scoaterea pe tușă* a unor persoane indezirabile¹.

¹ Pentru implicarea serviciilor de informații în activitatea judiciară și politică, a se vedea D. Morar, *Putea să fie altcumva. O istorie subiectivă a justiției postdecembriste*, Ed. Humanitas, București, 2022, p. 510 și urm.

O altă expresie folosită pentru a desemna existența unei puteri (oculte) în afara sistemului obișnuit de putere este sintagma **stat paralel**. Această expresie este utilizată, de regulă, în regimurile autoritariste sau cu tendințe de acest fel (cu regimuri iliberale), precum Pakistan¹, Turcia², Ungaria³ etc. De câțiva ani, și în România se vorbește despre *statul paralel*⁴.

Este real faptul că în sistemul puterii, chiar dacă vorbim despre state cu democrație veche și autentică, se află *cuibăriți* și ticăloși sau nemernici, care au *agendă personală* și uită ce atribuții au sau pentru ce sunt plătiți din banii publici, dar numărul acestora nu cred că este superior celorlalți, ci, dimpotrivă, cred că este inferior.

Consider că este validă afirmația potrivit căreia cei mai mulți funcționari publici, care lucrează în sistemul puterii statale, sunt oameni corecți, care-și respectă atribuțiile ce le-au fost conferite în baza legii.

Ca cetățean care interacționează frecvent cu reprezentanți ai puterilor statului (judecători, procurori, polițiști, grefieri, inspectori, referenți ș.a.), pot spune că cei mai mulți dintre aceștia se comportă așa cum legea le-o cere. Din păcate, mă

¹ Expresia a fost folosită de Mazhar Aziz, un pakistanez fost funcționar public, care a încercat să explice, în studiul său „*Military control in Pakistan: the parallel state*”, de ce sistemul militarizat din țara sa a devenit atât de puternic încât a dobândit forța unui „stat paralel”.

² După tentativa de puci militar din noaptea de 15 iulie 2016, președintele turc, Tayyip Erdoğan, a folosit foarte des expresia de „*stat paralel*” în conflictul deschis cu mișcarea Gülen (o comunitate condusă de Fethullah Gülen).

³ În Ungaria, premierul Viktor Orbán vorbește despre faptul că George Soros (economist, activist politic, filantrop și om de afaceri miliardar, originar din Ungaria) se află în spatele unor forțe care alcătuiesc un sistem de putere orientat împotriva intereselor statului maghiar.

⁴ În noiembrie 2017, Partidul Social Democrat (PSD) a adoptat o rezoluție de susținere a lui Liviu Dragnea, președintele acestei formațiuni politice, în lupta sa cu „*statul paralel*” din România, în contextul în care Direcția Națională Anticorupție începuse urmărirea penală față de liderul PSD de la acea vreme.

întâlnesc și cu situații în care, fie pe față, fie indirect, o parte dintre exponenții puterii statale au o conduită contrară regulilor stabilite pentru desfășurarea activității lor. Aceștia pot fi considerați pe drept cuvânt *ticăloșii sistemului*.

Dar nu cred că poate fi aruncată o anatemă asupra întregului sistem al puterii, deoarece a proceda în acest fel este profund nedrept. Ar fi o incorectitudine față de toți funcționarii publici care sunt de bună-credință, pregătiți din punct de vedere profesional, cu experiență și care respectă legea căreia trebuie să i se supună.

Instituțiile și autoritățile publice sunt precum pădurile, deoarece, în interiorul acestora, pe lângă oamenii cinștiți, se găsesc și ticăloși, la fel cum pădurile au uscăturile lor.

Netrebnicii din sistem se pot găsi într-o dublă postură. Pe de o parte, aceștia pot deține simple funcții de execuție, fără importanță instituțională, situații în care efectele negative sunt limitate la cazurile de care se ocupă. Pe de altă parte, ticăloșii sistemului se pot afla în poziții de conducere (decizie), situații în care consecințele incorectitudinii lor sunt mai grave și mai extinse.

Anatemizarea întregului sistem al puterii din cauza anumitor reprezentanți ai acestuia este greșită, din cel puțin două motive.

Primo, cei care se comportă corect nu trebuie să fie *băgați în aceeași oală*, pentru că răspunderea juridică este personală, iar nu solidară.

Secundo, tratarea nediferențiată a tuturor funcționarilor ce lucrează în sistemul puterii, fără recunoașterea meritelor celor care se comportă potrivit atribuțiilor specifice, generează un risc real de resemnare și frustrare, sentimente care dăunează dezvoltării personale pozitive și, implicit, eficienței autorităților sau instituțiilor publice.

Sistemul politic democratic din prezent este departe de a fi perfect și, până la inventarea unuia mai bun, trebuie acceptat